

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jus Canonicvm R.P. Pavli Laymanni, Soc: Jesu Theologi, Et
Olim In Alma Et Episcopali Academia Dilingana SS.
Canonum Ordinarii Professoris**

Juris Canonici A. R.P. Paulo Laymanno Societatis Jesu Theologo SS.
Canonum In Alma, Catholica, Et Episcopali Universitate Dilingana
Professore Qvondam Ordinario, Prælectionibus Academicis Illustrati

Laymann, Paul

Dilingæ, 1673

Capitvlvm VI. Dilecti.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62587](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62587)

Etus sit, ad Cæsareum tribunal res denique deferetur. Sin autem Princeps ille exemptus sit ab Imperatore, tum causa deuoluetur ad Ordinarium monasterij, qui est Episcopus, Generalis Ordinis, vel deniq; Papa.

5 QVÆRITVR I. Vtrùm Sede Episcopali vacante contra Capitulum Cathedralē actio coram domino feudi institui possit in causa feudali. Respond. Affirmatiuè apud Gaill lib. 1. obseru. 30. quia ad Capitulum Sede vacante deuoluitur omnis Episcopalis iurisdictione tum spiritualis tum temporalis, ergo sicut Episcopus in causa feudali coram domino feudi cōueniri debet, ut dixi lib. 4. Th. mor. tr. 9. c. 5. Ita etiam Capitulum Sede vacante. Bene tamen admonet Gaill n. 15. Non esse satis tutum litigare cum Capitulo, vacante Sede, nisi Ecclesiæ legitimus defensor seu administrator cum auctoritate deputatus sit, ut dicam infra in c. deputati.

6 QVÆRITVR II. Vtrùm controuersia super iure emphyteutico ad dominum emphyteusis v. g. Abbatem Monasterij deferri debeat, sicut controuersia feudalis ad dominum feudi. Resp. Negatiuè, cum id iure expressum non sit, constitutio autem Capituli imperialis cum sit exorbitans à iure communi & ordinario, extendi non debet ad casum non expressum. Excipe, nisi dominus emphyteuseos habeat super iisdem bonis iurisdictionem, adeoque idem sit dominus emphyteuseos, & iudex ordinarius loci, saltem immediatus; multa enim v. g. Monasteria Germaniæ iurisdictionem concessam sibi in feudum exercent in territorio suo, quare si ipsi coloni emphyteutici controuersiam inter se habeant, ad Abbatem, aut ab ipso constitutum iudicem deferri debet, saltem in instantia prima: sin autem colonus cum Abbate controuersiam habeat super iure emphyteutico, quod simul etiam feudale est, aut si controuersia sit cum Monasterio super ipsa iurisdictione, tum ad dominum feudi, qui est v. g. Comes, Dux &c. recurri solet, ut sentit hic Innocent. n. 4.

* * *

CAPITVLVM VI.

Dilecti.

PARAPHRASIS.

Iudex Ecclesiasticus non debet subtiliter nomen intentatæ actionis requirere, sed simpliciter ac purè ipsum factum, & rei veritatem secundum canones inuestigare.

SUMMARIUM.

1. *Nomen actionis in libello non necessariò exprimitur.*
2. *Definitio libelli declaratur, & qualis is esse debeat.*
3. *Factum, videl. contractus vel delictum, est causa remota actionis personalis, ius autem & correspondens obligatio est causa proxima.*
4. *Interdum ex vno facto aut contractu plures obligationes, & actiones oriuntur, & tum species eius significanda, que intentatur, ne libellus ineptus fiat, & reijciatur, si actoris intentio non appareat.*
5. *Si ex pluribus actionibus non appareat in libello, quam actor intendet, attendenda est narratio facti, vel ius argumenti, quod adducitur, deinde conclusio libelli.*
6. *Si tum ex ipsa libelli constitutione, tum ex postea deductis in iudicium dubitetur, quanam actio sit intentata, eam eligere iudex debet, que actori utilissima est.*
7. *Potest adiectio in libello clausula huius salutaris: super his omnibus pero mihi iustitiam administrari omni meliori modo.*
8. *Alia que præterea in libello exprimi debent, comprehenduntur sequenti districto:*
Quis, qui, coram quo, quo iure petatur, & à quo.
Rectè compositus quisque libellus erit,
9. *Forma actionis personalis.*
10. *Forma actionis realis.*
11. *Libellum ineptè compositum iudex reijcere*

cere potest, si autem recipiat, nec Aduersarius contradicat, & lis contestata sit, procedi debet, si ex actis appareat, quid & qua causa petatur.

1 **N**OTANDVM Vnicum. Si factum & ius actoris seu causa petendi in oblato libello appareat, postulandum non est, vt nomen actionis exprimat; esset enim hæc nimia subtilitas, à quâ iura canonica ahorrent.

2 Pro intellectu aduerte primò, quòd libellus est breuis, clara & ordinata scriptura iudici & parti demonstrans intentionem actoris. vide Hostiensem, Abbatem in Rubricâ eius tituli, Legistas in l. ampliorè 39. Dicitur *scriptura*, quia in scriptis offerri debet c. 1. de libelli oblatione. *Breuis*, quia rescatis superfluis necessaria aut vtilia continere debet, quæ faciant ad intentionem actoris, & quibus probatis contra aduersarium obtinere possit, c. examinata 15. *Clara*, si enim obscurus libellus offeratur, ita vt propter æquiuocationem aut alternatiuam determinatè non appareat, quid petatur, reijci potest l. Prætor, 7. ff. quod autem, vbi tamen Glossa & DD. monent, libellum alternatiuum admitti propter probabile dubium seu incertitudinem rei v. g. peto mihi rem meam à possessore iniquo restitui, si extet, aut æstimationem eius, si non extet. Peto contractum, testamentum, sententiam declarari nullam, vel si quo modo valeant, rescindi, aut me aduersus eam restitui: item dico sententiam nullam esse, aut si mero iure valet, contra eam appello. Videri potest Setastianus Vantius de nullitatibus Tit. quot & quibus modis nullitas n. 7. *Ordinata*, quia bono ordine libellum esse constructum oportet, vt tria contineat, primò facti narrationem, secundò elicitam inde causam seu ius petendi, tertio ipsam petitionem, quæ veluti conclusio libelli est. Videri potest Bartolus l. si priusquam, n. 13. ff. de noui operis nunciatione. Angelus §. 9. n. 7. de Actionib. *Iudici & parti & c.* propter vtrumque enim libellus offertur; propter illum, vt sciatur, quid petatur, seu ad quid, & ex quâ causâ officium im-

partiri debeat, quandoquidem Iudex iuxta actoris petitionem (in causis ciuilibus, de quibus loquimur, non criminalibus) iudicij formam ordinare, & secundum iudicij formam sententiam proferre debet, c. licet, 31. iuncta Glossa de simoniâ, quare dicitur in l. 3. C. de edendo, quòd edita actio speciem futuræ litis demonstrat, propter aduersarium verò seu reum, vt cognita actione, quæ conuenitur, deliberare possit, num contendere, aut lite cedere malit l. 1. ff. de edendo.

Aduerte 2. Ex Hostiensi, Bartolo, Angelo l. c. Abbate in Tract. de ordine iudicario c. diuisio actionum, quòd factum, videlicet contractus vel delictum sit causa remota actionis personalis, ius autem & correspondens obligatio sit causa proxima; nam ex contractu vel delicto oritur quædam obligatio, ex obligatione autem actio seu petitio iudicialis descendit, & sic contractus seu delictum est veluti auia, inquit Abbas, obligatio filia, & actio neptis. hæc itaque tria in libello personalis actionis comprehenduntur, videlicet dedi Titio mutuos 100. quamobrem obligationem contraxit tantum restituendi, peto itaque vt condemnetur, & compellatur ad restitutionem. Porro sicut apud logicos vna in syllogismo propositio interdum subicitur, quia continetur virtualiter, ita etiam quandoque post narratam speciem facti, omisso argumento seu medio, statim proponitur petitio seu conclusio, v. g. Titio dedi mutuo 100. ideò peto eum condemnari ac compelli ad restitutionem, sicuti notauit Bartol. cit. n. 13. Host. n. 3. Decius hinc n. 9.

Veruntamen interdum accidere solet, vt ex vno facto aut contractu plures obligationes actionesque descendant, dum speciem eius significare oportet, ne libellus ineptus fiat, ac reijciendus, si actoris intentio non appareat. Exempli causâ, si à Caio per iniuriam vulneratus sis, & contra eum agere velis, præter facti narrationem explicare debes, num criminaliter agas actione iniuriarum ad publicam pœnam iudicis arbitratu infligendam, an verò ciuilitè seu proprio interesse, & tunc titulum explicare oportet, vtrum agere velis ciuili actione in-

iuriarum ad pœnam tibi applicandam, quanti iniuriam æstimas, videlicet 100. aureis, relicta tamen iudici moderandi facultate; an verò agere velis ex lege Aquilia ad damni illati æstimationem propter chyrurgi mercedem, & quia ad laborandum inutilis factus es, vti explicavi lib. 3. tr. 3. part. 2. c. 6.

Aliud exemplum. Si equus furtim tibi subtractus sit, vel agere potes ad pœnam inferendam contra furem, vel ad rei persecutionem, quamuis hæc actiones se mutuò non tollant, sed vna instituta, etiam altera institui possit l. ancillæ 12. C. de furtis. Porrò si quis rei persecutoriam actionem instituat, vel agere potest rei vindicatione, vel condictione furtiua, vel condictione incerti, vel ad exhibendum. Refert autem & interest inter has actiones, nam rei vindicatio contra quemlibet rei furtiuae possessorem competit soli domino, quare si hac actione utaris, dominum rei te asserere, & demonstrare debes, vti constat ex tit. ff. & C. de rei vindicatione. Condictio furtiua tendit aduersus furem tantum aut hæredem eius, vt restituat rem, si extet, si verò absorpta est aut perdit, vt soluat æstimationem eius, l. iure 8. ff. eod. competit autem hæc actio tantum domino, cui res sua subtracta, & hæredi eius §. furti instit. de oblig. ex delicto l. siue manifestus 20. §. tamdiu ff. de condict. furtiua; sin autem is, cui res subtracta, dominus non sit, tamen ius in re habeat, videlicet creditor, ei conceditur actio contra furem vel hæredem eius, quæ dicitur condictio incerti, l. condictio 12. §. meracius ff. eod. Sunt autem hæc conditiones inter personales actiones numerandæ, quamuis etiam in rem tendant, ideòque velut mixtæ censeantur, §. sic itaque de Actionib. denique actio ad exhibendum personalis in rem scripta cuiuslibet competit, cuius propter rem familiarem interest, vt rem mobilem exhibeat, qui exhibendi copiam habet, l. 1. & seq. ff. ad exhibendum.

5 Aduerte 3. Ex Angelo cit. n. 3. Abbate hic n. 15. si ex eodem facto plures obligationes, actionesue emergant, & non satis in libello appareat, quanam earum intentetur, tum potissimum attendi debet primò, quid-

nam in specie facti narratum, vel pro argumento adductum fuerit: cuius rei ratio est, quia libellus ita formari debet, vt nihil in eo superfluum afferatur: vt si in libello narretur, quòd Ecclesia prædium infra dimidium iusti pretij vendendo læsa sit, non censetur petere restitutionem in integrum officio iudicis faciendam, sed intentare actionem ex l. 2. de rescindendâ venditione, vt venditio rescindatur, vel quod iusto pretio deest, suppleatur, quandoquidem ad in integrum restitutionem impetrandam non opus est læsionem esse vltra dimidium iusti, sed sufficit, si læsio sit notabilis. Alterum & magis præcipuum est conclusio libelli; etenim conclusio explicat ac determinat totam actionem actorisque intentionem, vti egregie docet Innoc. in c. super 20. n. 3. de rescriptis. Gaill lib. 1. obseru. 6. num. 15. vbi ait, in libello non tam attendendum esse, quid, quale, & quantum narretur, sed quid ex narratis concludatur & petatur. Quamobrem vt ad propositum redeam, si in suprâ dicti libelli conclusione iudicis officium impleretur ad in integrum restitutionem, adiectio illa supra dimidium iusti ex abundante censebitur facta, non autem plura alia in libello poni solent, quæ absolute necessaria nõ sunt, quòd actor non intendat se obligare ad probanda omnia narrata, sed ea tantum, quæ obtinendæ causæ necessaria sunt secundum Bartolum in l. Diuus.

Aduerte 4. Quòd si tum ex ipsa libelli 6 constructione, tum ex postea deductis in iudicium dubitetur, quanam actio intentata sit, eam eligere iudex debet, quæ actori utilissima est, argumèto l. si quis, 65. ff. de iudic. ad quod etiam conferet, si libello clausula, quam salutarem vocant, adijciatur, super his omnibus peto mihi iustitiam administrari omni meliori modo: nam per hanc clausulam petitio actoris dilatatur, vt omnis actio & omne remedium, quod in narratis virtualiter continetur, seu inde resultare potest, in iudicium deductum censeatur, sicut notauit Angelus l. c. n. 7. Gaill lib. 1. obseru. 6. n. 11. vbi ait, quòd per talem clausulam iudicis officium impleretur, ita vt plus etiam quàm in libello

libello petitum fuit, in litis progressu obtineri possit, v. g. vt possessorium iudicium intentans possit simul etiam in petitorio obtinere. Sed & hoc omittendum non est, quod in eodem libello plures actiones cumulari possint, si se mutuò compatiuntur, v. g. actio possessorijs & actio petitorij, item si quis verberatus aut vulneratus est, simul & actione iniuriarum, & legis Aquilię agere potest eodem libello, argumento leg. qui seruum 34. ff. de oblig. & notat Gaill lib. 1. obseru. 67. n. 9. qui monet, tot iudicis sententias, quamuis vñd tempore seu contextu requiri, quot actiones sunt, ceterum si actiones contrarię cumulentur, libellus substantialiter vitiosus erit, nisi vt supra dixi, actiones alternatiuę proponantur.

8 Aduertendum 5. ex Hostiensi de libelli oblatione §. 3. quòd præter dicta etiam alia in libello exprimi debent, quę omnia hoc versu comprehenduntur:

*Quis, qui, coram quo, quo iure petatur,
& à quo
Rectè compositus quisq; libellus habet.*

9 *Forma actionis personalis.* Coram vobis domine Iudex comparens Titius actor, vel Procurator Titij exponit, quòd proximo vere sex vini plaustra singula 100. talaris emerit à Caio clerico Augustanę diœcesis, eisdemque pretium soluerit, ex quo secundum omnia iura dictus Caius traditionem vini sine morâ facere tenebatur, qui verò 7. iam mensibus vinum tradere nõ sine damno emptoris prætermisit, ideo petit idem actor iustitiam sibi administrari, Caiumque condemnari ad vini venditi traditionem vnâ cum restitutione damnorum & expensarum ad 50. talaros excurrentium, quibus ille culpabili suâ morâ causam præbuit.

10 *Forma actionis realis.* Coram vobis domine Iudex comparens Titius parochus, vel Titius procurator Parochi Ginzburgensis Augustanę Diœcesis breuiter exponit, quamuis ager inter duo prata M & N. situs parochiæ suę redditibus incorporatus, & protali ab antecessoribus Parochis possessus sit, nihilominus Bonifacius clericus Augu-

stanę diœcesis dictum agrum occupat, & hucusque detinere, ac fructus inde colligere præsumpsit, idèd petit actor iudicialiter decerni, dictum agrum ad ius parochiæ suę pertinere, & Bonifacium ad restitutionem eius sibi Parocho faciendam vnâ cum tractibus perceptis & percipiendis, nec non compensatione damnorum & expensarum omnium condemnari, & efficaciter compelli.

In qua formula talis actionis animaduerte licet, quòd causa seu radix actionis, quod est dominium, seu ius in re, fundamenti loco ponitur, postea verò subiungitur aduersarij factum, quo huic dominio seu iuri reali contrahent iniuste occupando vel detinendo, exinde enim actio realis oritur ad recuperationem, nisi malitaliquis, ne ad dominij probationem astrictus sit, solam in libello possessionem suam, & aduersarij turbationem aut spoliū allegare ac petere, vt per interdictum possessorium sibi subueniatur.

Obijcies. Bartolus, Abbas & alij communiter aiunt, quòd libellus continere debeat syllogismum iuridicum, cuius maior propositio est causa seu argumentum agendi ex iure desumptum, minor autem facti speciem continet, in quo tale jus obligatioque reperiatur, ex quibus sequitur cõclusio, quę est petitio actoris, vti hanc rem bene explicat Matthæus Wesenbecius in paratitlis lib. 2. ff. tit. 13. n. 7. atqui in propositis libellorum paradigmatis talis syllogismus non cernitur, ergo non rectè tradita videntur. Resp. Syllogismum in omni libello contineri virtualiter & implicite, sed non semper formaliter & explicitè, sicuti Logici dicunt.

NOTANDVM tamen est, quòd oratores seu causidici syllogismos in formam non exactè redigere soleant, sed ita proponere, vt & facti species, & ius seu argumentum inde desumptum appareat aptè ad concludendum.

Ex his itaque intelligitur intentio huius capituli, quòd iudex ecclesiasticus attendere debeat ad narrationem facti, & causam seu ius actoris, exinde facillè colliget, quid petatur, & quâ institutâ actione, tametsi eius nomen nõ exprimatur. Quòd si actor libellum offerat ineptè compositum, v. g. obscurum impro-

impropria verba continentem, aut malè ordinatum iudex reijcere potest, imò lacerare, relicta tamen potestate auctori, vt alium offerat, si autem recipiat, nec Aduersarius contradicat, & lis contestata sit, procedi debet, si ex actis iudicis etiam supplente officio nihilominus appareat, quid & ex qua causâ petatur, vti Abbas docet hic n. 12. Decius num. 10.

CAPITVLVM VII.

Intelleximus.

PARAPHRASIS.

Licet excommunicatus in iudicio stare non possit, excipitur tamen, si ipse conueniatur vt reus, quia non oportet eum ex malitiâ commodum referre, debet autem per alium respondere.

SUMMARIUM.

1. Excommunicatus in iudicio stare non potest, nisi reus.
2. Repelli potest à reo per exceptionem, & à iudice, etiam non vitandus, modo excommunicatio notoria sit.
3. Acta tamen iudicij valent, si contra excommunicatum, licet vitandum, exceptum non sit.
4. Etiam Notarius & quicumque alius excommunicatum à iudicio repellere potest.
5. Reus excommunicatus, maximè vitandus, cogi potest ad constituendum procuratorem, si causa ardua non sit, & habere procuratorem possit, cuius debitum salarij dare.

NOTANDVM. Licet excommunicatus in iudicio agere seu alterum conuenire non possit, potest tamen conueniri vt reus.

Quod ad priorem attinet partem, vel excommunicatus agere vult in causâ excommunicationis suæ, tum si dicat eam iniuste latam esse, ad iudicium non admittitur, nisi prius absoluat, si autem proponat esse

etiam irritam, tunc ad probandam intentionem admitti potest; fermè tamen consultum est, vt prius ad cautelam absoluat, quàm audiatur, c. per tuas 40. de sententia excommunicationis: vel excommunicatus in aliâ causâ agere vult, & repelli potest, etsi toleratus sit, sin autem non toleratus seu vitandus, à iudice ex officio repelli debet: verùm si nec à iudice, nec ab aduersario repellatur, acta iudicij valent. Et debent hæc intelligi de omni actione criminali & ciuili, in foro Ecclesiastico & seculari, siue excommunicatus per se, siue per Procuratorem agat, l. iuxta regulam 67. quod alicui non licet suo nomine, nec alieno licebit.

Quod excommunicatus quicumque à reo repelli possit per exceptionem, dummodò, si excommunicatio notoria nō sit, eam intra dies octo demonstrat, habetur in c. 1. de except. in 6. & videri potest Suar. de censur. d. 16. f. 3.

Quod verò etiam à iudice repelli possit excommunicatus etiam non vitandus, si excommunicatio publica seu notoria sit, constat ex eo, quia iure antiquo talis repelli debebat cit. c. in fine: iure autè nouo post Constantiensis extrauagantem, hoc discrimen est inter excommunicatum vitandum & non vitandum, quod ille repelli debeat, iste autem possit, cum nihil de rigore iuris antiqui ob fauorem excommunicati remissum fuerit. Vide in c. prudentiam 21. §. 6. de offic. delegati. Denique quod acta iudicij valeant, si contra excommunicatum quamuis vitandum, exceptum non sit, constat ex c. 1. & docui lib. 1. tr. 5.

His adde, quod non tantum iudex & aduersarius, sed etiam notarius & quicumque alius excommunicatum à iudicio repellere queat secundum Gl. receptam in cit. c. 1. ver. opponit, & tradit Dec. n. 19. generalem dans regulam: si iudex ex officio propter bonum publicum supplere debeat, etiam tertium, cuius propriè non interest, admittendum esse.

Quod ad posteriorem partem attinet, videl. reum conueniri posse, ratio in textu est, ne ex iniquitate commodum reportet, quare annotauit hic Abb. n. 3. Dicus. in reg. 61.

in 6.